

Vajda János

Honnan „fúj” a fény?

A fotográfus szerszáma a leképező eszközei, képet rögzítő vászna a film vagy a fényérzékenlő lapka, festéke pedig a fény. Az összetett szó is ezt jelenti, fénynyel képezni (rajzolni, az idegen nyelvek szerint). Bármennyire is függ az első két eszköztől a kép minősége, hangulatát, érzelmi töltését a fény minősége, iránya és az általa képződött árnyékok határozzák meg. Fény és árnyék szimbiózis a kép lényege, mert egyik sincs a másik nélkül.

1. kép. A város már árnyékban van a hegyek miatt, a felettük azonban még átsütő, lemenő nap látványos színűre festi a magasan úszó, habos felhőket. (Búcsúzó fények – Budapest, 2004. Canon Powershot G2)

2. kép. A kissé már ellenfénybe forduló, késő délutáni oldal-ellenfény nagyon plasztikusan emeli ki az elhagyott bauxitbánya felületeit. A kedvező, kiegyenlített világítás az átrajzolt árnyékok mellett is határozott kontrasztot biztosított. Ezt a vöröses felületek miatti zöld szűrővel lehetett elérni. A kis bokor „világítását” utólagos tónuskorrekcióval, az analóg labor technikában utógyengítésnek megfelelő módon értem el a képszerkesztő programban. Ez mintegy rávilágít az újjászülető életre a halott tájban. (Életerő – Gánt, 2006. EOS 350D, 70–210 mm)

Azt mondhatjuk, hogy a fénynyel csinján kell bánni. Ez alatt nem az expozíció során felhasznált fény mennyiségét értem, hanem azokat a minőségi összetevőket, amelyek természetellenessé, sőt akár izléstelené is „festhetik” a képet. Ez különösen a stúdióvilágítások esetében fordulhat elő, de a természetes fény nem megfelelő „kezelése” is eredményezhet diszharmonikus képet.

Különösen igaz ez a digitális képrögzítés területén, amikor egy eleve élénk világítású témához a kelleténél nagyobb színtelítettséget vagy kontrasztot is rendelünk. A festőkkel lehet megint csak példálózni, a nagy mesterek lélekből érezték, hogy miből megnyit használnak. Nekünk is így kell bánnunk a fényvel. Ha egy adott témához nem megfelelő a fény iránya vagy a színhőmérséklete, sokszor célszerű kivárni

a megfelelőt, vagy inkább veszni hagyni a képet. Tárgy- vagy épületrészlet-fotónál a témát telibe világító fény kioltja a részletek megjelenítéséből adódó plasztikusságot, lehet akármilyen szép, meleg a színhőmérséklete. Egy műszaki jellegű vagy dokumentációs felvételnél pedig nem biztos, hogy előnyös az alacsonyabb napállású, vöröses fény. Ez azonban inkább a színes fényképezésnél igaz, a fekete-fehérenél egészen más a helyzet, hiszen a színeket szűrőzéssel egész más tónusegyensúlyúvá változtathatjuk, így a vöröses fényből akár vakító fehéret is varázsolhatunk, ha az a cél.

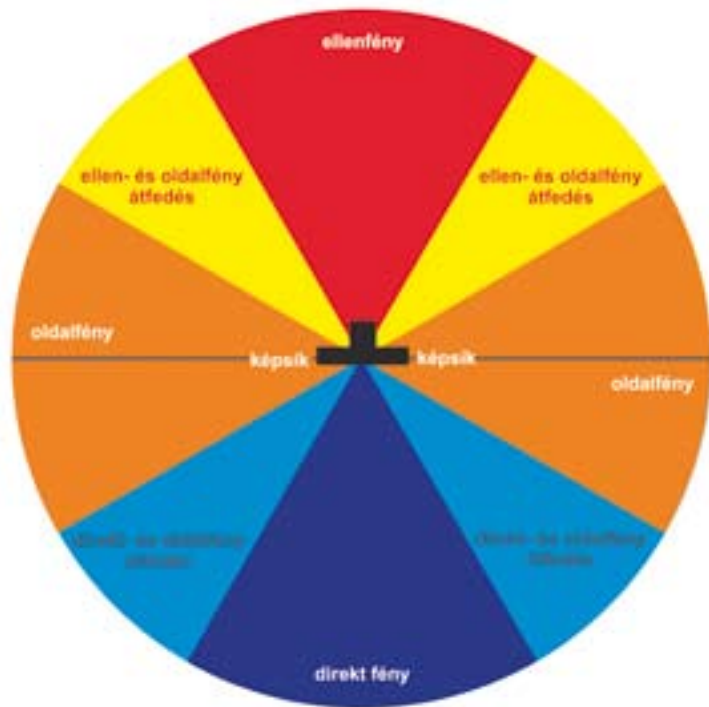
Ha általánosságokban kívánnék értekezni a témáról, nagyon szövevényessé válhatna a mondanóm, így a fényirányokból kiindulva, konkrét képi példákon keresztül mutatom be a fő jellemzőket.

Direkt fény

.....

A legkevésbé szerencsés irányú a hátunk mögül érkező, a témát telibe világító fény. Magas napállásnál lapossá, jellegtelenné teszi a témát. Az árnyékok hiányában elvesznek a részletek, csak a határozott tónusú elemek válnak el egymástól. Nagyon kevés az a képi helyzet, amikor a pusztán leképezésen túl valami egyedül lehet a képbe lopni a direkt fényekben. Alacsony napállásnál alakulhatnak ki érdekes hatások, amikor a mélyebben fekvő helyek feletti magasabbakat világítja már csak meg vöröses színével a nap (1. kép). A direkt fény kellemetlen szokása, hogy nagylátószögű objektívet használva árnyékunkat zavaróan tudja a képre vetíteni. Ha van módunk, próbáljunk lehetőséget találni ennek a kiküszöbölésére, ▶

3. kép. A kertben egyedül árválkodó, öreg, de mives padot szépen rajzolják körbe a környező fákon átsütő, az egysíkú talajra vetődő fények és árnyékok. Az ódon hangulatot nemcsak a viszszaesaturált színek, hanem ezek a rajzolatok is festőivé változtatják. (Egyedül – Parádfürdő, 2006. EOS 350D, 18–55 mm)

4. kép. A kora reggeli, oldalról világító nap meleg színeivel teszi barátságosabbá az egyébként a traverz által elrondított tájat. A harsogóbb színekkel az ez iránti ellenszenvemet igyekeztem kifejezni. A táj nézhetőségét a napraforgótábla arany színei és geometriája nagyban feljávítja. (Drótozott táj – Pacsmag, 2005. EOS 350D, FD 300 mm)

vagy ha nincs más, komponáljuk bele árnyékunkat a képbe, néha egészen meglepő eredmények is szülehetnek.

Oldalfény

.....

Az oldalfény meghatározása nem egyszerű képlet, hiszen a képsíkra merőleges iránytól eltérő fény már annak számíthat (lásd az ábrát). Azt lehet mondani, hogy az átlagos, kb. 60 fokosnak megfelelő, a képsík középpontjához viszonyított látószögön kívül eső fény már oldalfénynek számít. Az ábrán látható, hogy a képsík mögötti átfedő területet az objektív látószöge határozhatja meg, hiszen egy erős nagylátószögű objektív esetén, alacsony napállásnál fennáll a lehetősége, hogy a mi árnyékunk is a képre kerüljön. Ezért ez még direkt fénynek is számíthat a kép szempontjából. Természetesen ez a képsík előtti területre is vonatkozik, átfedések itt is előfordulnak az objektív

gyűjtőtávolságának függvényében.

Az oldalfénynek számító megvilágítás szép, plasztikus képeket eredményez. A határozott árnyékok – különösen szép, sűrű fénynél – anyagszerűen jelenítik meg a felületeket, még homogén színű témák esetében is (2. kép). Az oldalfény egyik legizgalmasabb hatása, amikor a háttérben vagy oldalt lévő elemek árnyéka a képre kerülve érdekes rajzolatokkal díszíti a témát, különösen akkor, ha ebben valami képi kapcsolódás is fellelhető, vagy csak rajzossá tesznek egy egyébként unalmas felületet (3. kép). A napszak döntő, hiszen magas napállásnál az árnyékhatás ilyenkor is gyengébb, viszont a nagyobb fény-árnyék különbség szurkosra besült, részlettelen felületeket eredményezhet.

A fotográfia szinte minden területén előnytelen a délelőttől késő délutánig tartó időszak a fényképezésre, egyrészt a magas hőmérséklet miatt, másrészt az

5. kép. Egy vendéglátóhely belső dekorációja volt ez az ósdi kávédaráló. A redőnyön keresztül, oldalról bevilágító fények árnyékai szépen kötik össze a keretek geometrikus formáit az eszköz játékoságával. A világos falak derítő hatása miatt kiegyenlítették az árnyékok. (Fényjáték – Budapest, 2004. Canon Powershot G2)

esetek többségében kiegyenlítetlen megvilágítási helyzet miatt. A reggelek és a délutánok utáni időszakban kiegyenlítettebbé válik a fény, és a színhőmérséklet is az ideális tartományokban mozog (4. kép). A lehetőségek szinte korlátlanok bármilyen téma esetén az oldalfényben, talán a portré az, amit szabadtéri fotózás esetén alaposan át kell gondolni, természetesen annak a tekintetében, hogy a téma megengedi-e vagy sem az erőteljesebb árnyékokat az arcon. Ha nem, derítésről kell gondoskodni.

Belső terekben adódhatnak érdekes hatások az ablakokon vagy egyéb nyílásokon bevilágító fények jóvoltából. Ilyenkor mindig kiegyenlítettebb fényekre lehet számítani, különösen, ha a belső térben sok a nagy fényvisszaverő felület (5. kép).

Ellenfény

Az ellenfény használata a fotózás leglátványosabb és egyben néha legnehezebb területe is.

6. kép. A sáfránycsoport egy fassorral szegélyezett árok alján nyílt. A felkelő nap a fák között, szemből, kis foltokban világított be. Így kapta ez a virág is ezt az érdekes hangulatú világítást. Az árnyékokat arany színű fóliával derítettem vissza, ez megfelelően egyenlített ki a Kodachrome 64-es dia erősen kékes színvilágát. (Tavaszi reggel – Kiskunmajsza, 1990. F-1N, 100 mm)

FOTO MOZAIK • 2010 június

Megfogalmazása elég egyértelmű: minden fény, ami az objektív látószögébe esik, annak számít. Ilyenkor az a döntő tényező, hogy a nap állásszöge megegyezik-e, netán alacsonyabb az objektív függőleges látószögénél. A tényleges, tehát a körhöz viszonyított látószöget kell ezalatt érteni, mert ugyan a képre nem kerül fel a fényforrás, de a frontlencsére rávetődhet a fénye, ami zavaró tükröződések eredményez még napellenző használatakor is, különösen nagylátószögek esetében. Teleobjektívek használatakor könnyebb a dolgunk, egyrészt a nagyobb árnyékolású napellenzők, másrészt a szűkebb „látás” miatt. Ha lehet, keressünk olyan

helyet, ahol árnyékból fotózhatjuk az ellenfényes témát. Szerencsés esetben olyan nézőpontot is lehet választani, ahol a fényforrást „takarhatjuk” valami előttünk lévő elemmel, így az leárnyékolja a frontlencsét, a téma viszont továbbra is megvilágításban maradhat (6. kép).

Az ellenfény szépen kiemeli a képelemek kontúrjait, ezzel jól lehet a formákat érzékeltetni. A velünk szemben futó, különösen a hosszú árnyékok megnövelik a térérzetet. Az árnyékos részek derítettségét mindig a téma határozza meg. Ha nem jelentős az árnyékokban a részlet, a megnövekedett kontraszt hatásosabban emeli ki a formákat (7.

kép). Ha viszont a részletek is fontosak, mindig érdemes derítésről gondoskodni, különösen közeli témák, portré vagy természetfotó esetében (6. kép).

Sokan nem szeretik ugyan a borult időt, mégis megemlítem, mert a fény hiánya nagyon sok esetben adhat különleges hangulatot a képnek. Természetesen nem minden téma alkalmas a fénytelen fotografálásra, és ha van módunk, egy fontos téma jó megörökítése érdekében ki lehet várni a kedvező világítást. Azt gondolom azonban, a sokoldalú fotós igazodik az adott fényhelyzethez, és megtalálja a megfelelő témát, jöjjön a fény akár honnan, vagy akár sehonnan. ◀

7. kép. Az aluljáróba besütő nap kontrasztos fénye érdekes ritmust ad a lépcsők élén megcsillanva. A lefelé igyekvők árnyékai megnövelik a térhatást, a velük szemben lépdelő alak pedig valós élettel tölti meg a képet. A teljes árnyékból való fotózás miatt a szokásos ellenfényes problémák egyikevel sem kellett megbirkóznom. (Lépcsőzetes fény – Budapest, 2005. EOS 350D, 70–210 mm)

(a szerző felvételei)